

ความเป็นมาและความสำคัญของการวิจัย

การปลูกฝังจริยธรรมมีมาตั้งแต่การเริ่มต้นการจัดการศึกษาจะ เห็นได้ว่าในสมัยสุโขทัย จนถึงสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น การศึกษาเป็นหน้าที่ของวัดและพระสงฆ์ ใดยมุ่งสอนหนังสือ และ ฝึกหัดความประพฤติของผู้เรียนเป็นรายบุคคล ต่อมาในสมัยรัชกาลที่ 5 ได้มีหลักสูตรจริยศึกษาขึ้น นอกจากนั้นยังได้มีการเริ่มปลูกฝังคุณธรรมด้านความจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์ และมีการนำ วิธีการสอนใหม่ ๆ มาใช้ เช่น การเล่นละคร เล่านิทาน และการบูรณาการวิชาจรรยา กับ วิชาอื่น ๆ ในสมัยรัชกาลที่ 6 วิชาจรรยายังคงมีอยู่ในหลักสูตรทุกระดับ ยกเว้นระดับมัธยมสูง หลักสูตรนี้ใช้เรื่อยมาจนถึงปี พ.ศ. 2475 หลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นระบอบประชาธิปไตย ได้มีการเน้นเรื่องประชาธิปไตยในหลักสูตร วิชาจรรยาได้เปลี่ยนรูปแบบเป็นวิชาหน้าที่ พลเมืองและศีลธรรม...¹

ทั้งนี้ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงมีพระบรมราชโองบายเกี่ยวกับการเล่าเรียนที่เมืองเชียงใหม่ ในเรื่องความมุ่งหมายในการให้สอนวิชาจรรยา ว่า

...ให้เป็นการกล่อมเกล่าอัธยาศัยใจคอฝึกหัดค้ำให้มีสันดานอันดี คือให้เป็นผู้ตั้ง อยู่ในที่ชอบเป็นต้นว่าให้มีความสุจริตงานกิจการทั้งปวง มีความอ่อนน้อมสุภาพ อยู่ในถ้อยคำและความบังคับบัญชาของผู้ใหญ่ รวมความก็คือ ต้องหัดให้เป็นเด็ก ดี เพื่อโตขึ้นจะได้เป็นคนดีที่หมาหากิน แต่ในทางชอบ สมควรแก่สถานะที่เป็น พระฟ้าข้าแผ่นดินสืบไป

ข้อสำคัญที่ผู้ฝึกหัดจะต้องไม่ลืม และไม่เข้าใจผิดไปนั้น คือต้องสอนให้ เข้าใจเหมือนตัวเราว่ากล่าวลูกหลานเราที่บ้าน เพื่อให้ประพฤติได้จริง ๆ ไม่ว่าใช้แต่สอนเพียงให้จำได้หรือเพียงให้รู้ไว้แล้วสักแต่ว่ารู้ ความประพฤติหาเป็น

¹สุภวรรณ รัตนภูผา, "พัฒนาการของหลักสูตรและการสอนจริยศึกษาในระดับ ประถมศึกษา ตั้งแต่พุทธศักราช 1826 จนถึงพุทธศักราช 2530," (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาประถมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2534), บทคัดย่อ.

ไปตามความรู้ไม่ อย่างนี้เข้าไม่ได้ให้เข้าใจว่า การสอนจรรยาที่จะให้เด็กดี และละเว้นการชั่วนั้นต้องฝึกหัดคัดแปลงให้เคยไปแต่เล็ก เป็นถูกทางกว่าที่จะไปตัดเมื่อโต... 2

นอกจากนี้ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระบรมราชโองบายว่าความเป็นพลเมืองดี มีจริยธรรม คือ เป้าหมายที่พระองค์ทรงมุ่งหมาย ดังความว่า

การศึกษาและกฎเกณฑ์ทั้งหลาย ตลอดจนหลักสูตรแท้จริงทำให้เปลืองกระดาษไปเปล่า ยิ่งกว่านั้น คือ เปลืองเวลาด้วย... เข้าไม่หมายความว่าอะไรที่สำหรับเมืองอังกฤษจะต้องดีสำหรับเมืองไทยด้วย เข้าไม่หวังการปั้นนักเรียนมัธยมให้เป็นเทวดาเหมือนกันหมด ทำกับการสร้างเด็กหนุ่มที่ขยันขันแข็งสะอาดทั้งร่างกายและจิตใจ เตรียมพร้อมที่จะรับภาระต่าง ๆ ที่จะมามีในอนาคต... เข้าไม่ต้องการตาราที่เดินได้... เข้าอยากได้เยาวชนเป็นสุภาพบุรุษ ชื่อสัตย์สุจริต มีอุปนิสัยใจคอดี... การศึกษาเป็นเครื่องทำให้เด็กเป็นเยาวชนที่น่ารักและเป็นพลเมืองดี... 3

ในปัจจุบันจริยธรรมเป็นเรื่องที่ได้รับการกล่าวถึงกันมาก เมื่อใดก็ตามที่สภาพของสังคมเกิดความสับสนวุ่นวายขาดความสงบสุข อันเนื่องมาจากความประพฤติหรือการปฏิบัติที่ไม่เหมาะสมของสมาชิกบางคนหรือหลายคนในสังคม ก็จะมีการวิเคราะห์วิจารณ์กล่าวโทษกันว่าเป็นเพราะคนปัจจุบันด้อยหรือไร้จริยธรรม บราจฏการณเช่นนี้อาจนับเป็นปัญหาสังคมลักษณะหนึ่งที่มีสาเหตุมาจากปัจจัยหลายประการ ปัจจัยประการหนึ่งก็คือ การเปลี่ยนแปลงของสังคม เช่น การเคลื่อนย้ายของประชากรจากถิ่นฐานเดิม วิธีทางการดำรงชีวิตมีความไม่สะดวก ความจำกัดของทรัพยากร ทำให้คนต้องดิ้นรนแข่งขันเพื่อปากเพื่อท้องของตนมากขึ้น กระแสวัฒนธรรมจากตะวันตก ที่เน้นการสรรค์สร้างทางวัตถุ และการแสวงหาความสุขความบันเทิงในรูปแบบต่าง ๆ

2 กองจดหมายเหตุแห่งชาติ, ร.5 ศ 2/10 เอกสารรัชกาลที่ 5 พระบรมราชโองบาย การเล่าเรียนเมืองเชียงใหม่ เรื่อง หลักสูตรมูลศึกษา ร.ศ.124.

3 จมื่นอมร ตรีณารักษ์, พระราชกรณียกิจสำคัญในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว : การศึกษาของชาติ เล่ม 7 (พระนคร: โรงพิมพ์คุรุสภา, 2513), หน้า 114-117

ตลอดจนการเปลี่ยนแปลงในค่านิยมของบุคคลทั่วไป ผลกระทบของปัจจัยเหล่านี้ ส่วนหนึ่งก็ปรากฏออกมาในลักษณะของการที่บุคคล มีความเห็นแก่ตัวมากขึ้น และมีแนวโน้มที่บุคคลบางคนจะกระทำทุกวิถีทางเพื่อแสวงหาความสุข และผลประโยชน์ส่วนตัว โดยไม่คำนึงถึงความทุกข์ยากเดือดร้อนของผู้อื่น⁴

มีนักการศึกษาและนักวิชาการจากหลายสาขาทั้งต่างประเทศและในประเทศไทยได้หาคำนิยามและความหมายของจริยธรรมไว้มากมายหลายท่านดังนี้

จอห์น ดิวอี้ (John Dewey) ได้ให้ความหมายเกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรม คือ หลักความประพฤติที่มีการฝึกรอบรมให้มีความประพฤติของพลเมืองดี โดยเน้นที่รายบุคคลเท่ากับที่ตระหนักถึงผลทางสังคมที่จะดำรงรูปแบบของสังคมนั้น⁵

โคลเบอร์ก (Kohlberg) กล่าวว่า จริยธรรมมีพื้นฐานของความยุติธรรมซึ่งยึดถือเอาการกระจายสิทธิ และหน้าที่อย่างเท่าเทียมกันโดยมิได้หมายถึงกฎเกณฑ์ที่บังคับโดยทั่วไป แต่เป็นกฎเกณฑ์ที่ซึ่งมีความเป็นสากลที่คนส่วนใหญ่รับไว้ว่าในทุกสถานการณ์ไม่มีการขัดแย้งกัน เป็นอุดมคติ ดังนั้นพันธทางจริยธรรมจึงเป็นการเคารพสิทธิและข้อเรียกร้องของบุคคลอย่างเสมอภาคกัน⁶

พระยาอนุมานราชชน (เสฐียรโกเศศ) ได้กล่าวถึง จริยธรรม ว่าด้วยความประพฤติของคน ว่ามีลักษณะที่ควรเป็นอย่างไร จึงจะยึดถือเอาเป็นมาตรฐานได้ว่าดี ว่าถูก⁷

⁴กรมวิชาการ, โครงการทดลองรูปแบบที่มีประสิทธิภาพต่อการเรียนการสอนจริยธรรม (กรุงเทพฯ: ธนประดิษฐ์การพิมพ์, 2527), หน้า 1.

⁵John Dewey, Moral Principles in Education (London : Fetter & Simons, Inc., Copyright, 1975), pp.46-58. อ้างถึงใน ประภาศรี สีหอำไพ, พื้นฐานการศึกษา : ทางศาสนาและจริยธรรม (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2535), หน้า 49.

⁶Lawrence Kohlberg, Moral Development and Behavior, (New York : Holt Rinehart and Winston Co., 1976), pp 4-5.

⁷พระยาอนุมานราชชน (เสฐียรโกเศศ), ชาติ-ศาสนา-วัฒนธรรม (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์บรรณาคาร, 2515), หน้า 456.

ก่อน สวัสดิ์พาณิชย์ ได้ให้คำนิยามเกี่ยวกับจริยธรรมว่า จริยธรรม คือ ประมวลความประพฤติ และความนึกคิดในสิ่งที่พึงงามเหมาะสม⁸

อานวย ทะพิงค์แก และชยันต์ วรรณระภูติ ได้อธิบายความหมายของจริยธรรมว่า จริยธรรมเป็นกลไกอันหนึ่งของสังคมที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของคนในสังคม กล่าวอีกอย่างหนึ่ง การที่มนุษย์อยู่ร่วมกันเป็นกลุ่ม ๆ จำเป็นที่ต้องสร้างกลไกขึ้นมาเพื่อควบคุมให้สังคมเป็นสังคมที่ดี เป็นสังคมในอุดมคติของมนุษย์ โดยเหตุที่สังคมเป็นสังคมของมนุษย์ ความประพฤติที่ดีของมนุษย์จึงมิได้จำกัดอยู่แต่เพียงการแสวงความสุข เพื่อมนุษย์บางคน บางกลุ่ม แต่ต้องเป็นไปเพื่อมนุษย์ทุกคนในสังคมที่มีคุณค่าเท่าเทียมกัน ความก้าวหน้าทางวิทยาการและวัตถุ อาจจะได้ว่าเป็นสิ่งที่นำความสุขมาให้แก่สังคมมนุษย์ แต่ไม่อาจจะถือว่าเป็นสิ่งที่พึงงามของสังคม ถ้าความก้าวหน้าเหล่านี้ ริดรอนชีวิตและศักดิ์ศรีของมนุษย์ด้วยกันเอง จริยธรรมจึงเป็นเรื่องของคุณค่าศักดิ์ศรีของมนุษย์ ทั้งในฐานะบุคคลและสังคมเป็นเรื่องที่มีอิทธิพลของความเชื่อในทางศาสนา และวัฒนธรรมเข้ามาเกี่ยวข้อง จริยธรรมในฐานะเป็นกลไกของสังคมจึงทำหน้าที่เป็นบรรทัดฐานของความประพฤติ เป็นสิ่งที่กำหนดว่าอะไรควรประพฤติปฏิบัติ⁹

จากการประชุมทางวิชาการเกี่ยวกับจริยธรรมไทยของกรมวิชาการ ได้มีการอภิปรายเกี่ยวกับความหมายของจริยธรรม โดยผู้ทรงคุณวุฒิให้ความหมายไว้อย่างกว้างขวาง จริยธรรม คือ การกระทำทั้งทางกาย วาจา และใจ ที่พึงงาม เป็นประโยชน์ต่อตนเอง ผู้อื่น และสังคม¹⁰

พุทธทาสภิกขุ กล่าวสอดคล้องกับ พระราชวรมุนี ในปาฐกถาเรื่องแนะนำจริยธรรม ตอนหนึ่งว่า "จร แปลว่า ประพฤติ อัย แปลว่า ควร จริยธรรม แปลว่า ธรรมที่ควรประพฤติ ทุกแบบที่ควรประพฤติเราก็เรียกว่าจริยธรรม เกี่ยวกับเรื่องนี้ พระพุทธเจ้าท่านทรงวางหลักไว้

⁸สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, รายงานการสัมมนา "จริยธรรมในสังคมไทยปัจจุบัน" (กรุงเทพฯ: โครงการพัฒนาสังคมศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา, 2522), หน้า 18.

⁹เรื่องเดียวกัน, หน้า 191.

¹⁰กรมวิชาการ, กระทรวงศึกษาธิการ. แนวทางการพัฒนาจริยธรรมไทย (การประชุมทางวิชาการเกี่ยวกับจริยธรรมไทย วันที่ 22-27 มกราคม 2523), หน้า 8.

มากมาย เช่น มรรค มืองค์ 8 หรือย่อลงเหลืออยู่แต่ไตรสิกขา"¹¹

แต่ในภาษาไทยปัจจุบัน เราใช้กันในความหมายว่า การแสดงออกหรือการกระทำของบุคคลในระดับที่มองเห็นกันที่ปรากฏแก่ผู้อื่น ในลักษณะที่เกี่ยวกับศีลธรรมหรือมีผลกระทบต่อสังคม ซึ่งก็นับว่ายังเฉียด ๆ เวียน ๆ อยู่ใกล้ ๆ กับความหมายเดิม แต่ที่สับสนขึ้นก็คือ เมื่อเราเอาคำว่าประพฤติในความหมายอย่างที่เราใช้ในภาษาไทยไปทำเป็นคำแปลของคำว่า "จริยะ" "จริย" "จรรยา" "จริยธรรม" และเอาคำว่า "จริยธรรม" มาเป็นศัพท์บัญญัติ สำหรับแปลคำว่า ethics ของฝรั่ง จริย จริยาและจริยธรรม ก็เลยมีความหมายแคบลงเท่ากับคำว่า "ศีลธรรม" หรือบางที่เลยใช้เป็นคำแทนของคำว่าศีลธรรมไปเลย เพราะว่า ethics ก็ดี ความประพฤติอย่างที่ใช้ในภาษาไทยก็ดี เป็นเรื่องในระดับที่ทางพระเรียกว่า "ศีล" ทั้งสิ้น แต่คำว่า จริยะ จริยา ตลอดจน จริยธรรม มีความหมายกว้างกว่านั้นคือ หมายถึงการดำเนินชีวิต ความเป็นอยู่ การยังชีวิตให้เป็นไป การครองชีวิต การเคลื่อนไหวของชีวิตทุกแง่มุมทุกด้านทุกระดับ ทั้งทางกาย วาจา ใจ ทั้งด้านส่วนตัว ด้านสังคม ด้านอารมณ์ ด้านจิต ด้านปัญญา"¹²

ดวงเดือน พันธมนาวิน และเพ็ญแข ประจันต์จันติก ได้อธิบายความหมายของจริยธรรมว่า หมายถึง ลักษณะทางสังคมหลายลักษณะของมนุษย์ และมีขอบเขตรวมถึงพฤติกรรมทางสังคมประเภทต่าง ๆ ด้วย ลักษณะและพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับจริยธรรมจะมีคุณสมบัติประเภทใดประเภทหนึ่งในสองประเภท คือ เป็นลักษณะที่สังคมต้องการให้มีอยู่ในสมาชิกในสังคมนั้น คือ เป็นพฤติกรรมที่สังคมนิยมชมชอบให้การสนับสนุน และผู้กระทำส่วนมากเกิดความพอใจการกระทำนั้น เป็นสิ่งที่ถูกต้องเหมาะสม ส่วนอีกประเภทหนึ่งคือ ลักษณะที่สังคมไม่ต้องการให้มีอยู่ในสมาชิกในสังคม เป็นการกระทำที่สังคมลงโทษหรือพยายามกำจัด และผู้กระทำพฤติกรรมนี้ส่วนมาก รู้สึกว่า

¹¹พุทธทาส ภิกขุ, แนะแนวจริยธรรม (พระนคร: ชุมชนส่งเสริมจริยศึกษา, 2505), หน้า 250. (ปาฐกถาชุดอบรมครูส่วนกลาง ที่หอประชุมคุรุสภา)

¹²พระราชวรานี (ประยูรค์ ปยุตฺต), คุณธรรมและจริยธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนรุ่นใหม่ (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2528), หน้า 12-13.

เป็นสิ่งไม่ถูกต้องและไม่สมควร ฉะนั้นผู้ที่มีจริยธรรมสูงคือ ผู้ที่มีลักษณะและพฤติกรรมประเภทแรก
มากและประเภทหลังน้อย¹³

แสง จันทรงาม อธิบายคำว่า "จริยธรรม" แยกออกได้เป็น 2 คำ คือ "จริย"
แปลว่า "ความประพฤติ" และ "ธรรม" หมายถึง คุณภาพของจิตใจของแต่ละคน เมื่อเอาทั้ง
2 มารวมกันเข้าเป็น "จริยธรรม" จึงหมายถึง คุณภาพจิตที่มีอิทธิพลต่อความประพฤติของคน

สารธ บัวศรี ให้ความหมายจริยธรรม คือ แนวทางการประพฤติตนเพื่ออยู่กัน
ได้อย่างร่มเย็นในสังคม¹⁴

สมบูรณ์ ศาลยาชีวิน ได้อธิบายความหมายของจริยธรรม คือ เขาวนปัญญาทางสังคม
ของบุคคลอันได้แก่ รับรู้ สังเกต และเข้าใจสถานการณ์และอำนาจของสังคมด้วย จริยธรรม คือ
ความสามารถในการปรับตัว และควบคุมตัวเองในด้านต่าง ๆ ให้สอดคล้องกับสังคม จริยธรรม
ของบุคคลจะเจริญออกมาไปพร้อม ๆ กับสติปัญญา เพราะจริยธรรมคุณถึงลักษณะต่าง ๆ ของ
บุคคลในสังคมอันเกิดจากความเจริญทางสติปัญญาที่ออกมาเพื่อเสริมสร้างสังคม¹⁵

ชัยพร วิชชาวุธ ด้กล่าวว่า จริยธรรม หมายถึง กฎ (Rule) สำหรับการประเมิ
นพฤติกรรม กฎการประเมินี้มีลักษณะไม่แตกต่างจากกฎทางภาษาที่เรียกกันว่า ไวยากรณ์ กฎ
เหล่านี้เกิดจากการเรียนรู้

ภิญญา สาร กล่าวว่ จริยธรรม คือ คุณความดีที่ควรประพฤติ¹⁶

¹³ดวงเดือน พันธุนาวิน และเพ็ญแข ประจันต์จณี, รายงานการวิจัย
จริยธรรมของเยาวชนไทย (กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทร-
วิโรฒ ประสานมิตร, 2520), หน้า 3-4.

¹⁴สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, รายงานการสัมมนา "จริยธรรมใน
สังคมไทยปัจจุบัน, หน้า 18, 218.

¹⁵สมพร เทพสิทธิ์า, กลวิธีสอนจริยศึกษาและการสอดแทรกคุณธรรม : ในการสอน
ตามหลักสูตรประถมศึกษา (กรุงเทพฯ: โดยคณาจารย์คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,
2527), หน้า 30.

¹⁶ธีระพร อุวรรณ, จริยธรรมกับการศึกษา (กรุงเทพฯ: เอกสารทางวิชาการ
คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2530), หน้า 68, 167.

ประกาศรี สือห่าไฟ ๖ได้อธิบายความหมายของจริยธรรมว่า หมายถึง หลักความประพฤติที่อบรมกิริยาและปลูกฝังลักษณะนิสัยให้อยู่ในศีลลางของคุณธรรม หรือศีลธรรม คุณค่าทางจริยธรรมซึ่งให้เห็นความเจริญอกงามในการดำรงชีวิตอย่างมีระเบียบแบบแผนตามวัฒนธรรมของบุคคลที่มีลักษณะทางจิตใจที่ดีงาม อยู่ในสภาพแวดล้อมที่แน่นหนาให้บุคคลมุ่งกระทำความดี ละเว้นความชั่ว มีแนวทางความประพฤติอยู่ในเรื่องของความดี ความถูกต้อง ความควรในการปฏิบัติตนเพื่ออยู่ในสังคมได้อย่างสงบเรียบร้อย และเป็นประโยชน์ต่อผู้อื่น มีคุณธรรมและมโนธรรมที่จะสร้างความสัมพันธ์อันดี โดยมีสำนึกที่จะใช้สิทธิและหน้าที่ของตนตามค่านิยมที่พึงประสงค์¹⁷

พนัส หันนาคินทร์ ๖ให้ความหมายของจริยธรรมว่า เป็นคุณสมบัติทางความประพฤติ (Conduct) ที่สังคมมุ่งหวังให้สมาชิกของสังคมนั้นประพฤติตาม¹⁸

จากที่กล่าวมาพอจะสรุปได้ว่า จริยธรรม หมายถึง แนวทางการประพฤติปฏิบัติที่ถูกต้องควรที่เป็นแบบแผนที่สังคมยอมรับ และมุ่งหวังให้สมาชิกของสังคมปฏิบัติ โดยมีการฝึกอบรมและปรับพฤติกรรมเพื่อการดำเนินชีวิต โดยอาศัยกาย วาจา ใจ การใช้สติปัญญา และการรับรู้ของตนเองในการพิจารณาเพื่อสามารถปรับตัวปรับสภาพจิตใจ อารมณ์ ๖ให้อยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างสงบเรียบร้อย และมีประโยชน์ต่อผู้อื่น โดยยึดถือหลักธรรมในพุทธศาสนาเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต

"จริยธรรม" นับว่าเป็นปัจจัยทางสังคมที่สำคัญประการหนึ่ง ที่จะทำให้สังคมอยู่ด้วยความสงบสุขเรียบร้อย สังคมไทยในปัจจุบันมีผู้กล่าวถึงลักษณะปัญหาทางจริยธรรมกันมากขึ้น การแก้ปัญหาทางจริยธรรมนั้นจะต้องเกิดจากความคิดในการร่วมมือกันหลายฝ่าย โดยจะต้องช่วยกันคิดช่วยกันสร้างเสริมความสำนึกในจริยธรรมที่พึงประสงค์ นอกเหนือจากการให้ความรู้ทางวิชาการหรือวิชาชีพ

¹⁷ประกาศรี สือห่าไฟ, พื้นฐานการศึกษา : ทางศาสนาและจริยธรรม (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2535), หน้า 24.

¹⁸สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, รายงานการสัมมนา จริยธรรมในสังคมไทยปัจจุบัน, หน้า 6.

การปลูกฝังและหล่อหลอมให้เด็กเป็นผู้ที่มีคุณธรรมและจริยธรรมนั้นจะต้องมีการดำเนินงานร่วมมือกันทุกฝ่าย ทั้งนอกโรงเรียนและในโรงเรียน ด้วยความเอาใจใส่อย่างสม่ำเสมอ¹⁹

เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นระบอบประชาธิปไตย เมื่อปี พ.ศ.2475 ได้มีการจัดตั้งสภาการศึกษาขึ้น ให้มีการกำหนดแบบแผนของการศึกษาของชาติขึ้นใหม่และประกาศใช้ในปีเดียวกันนั่นเอง ตามแผนการศึกษาชาติฉบับนี้ ได้มีการกำหนดให้จัดการศึกษาให้ครบองค์สามของการศึกษา อันได้แก่ จริยศึกษา พุทธิศึกษา และพลศึกษา²⁰ ซึ่งจะเห็นว่าจริยศึกษาเป็นองค์ประกอบที่สำคัญส่วนหนึ่งที่จะขาดไม่ได้สำหรับการที่จะปลูกฝังในตัวเด็ก

"จริยธรรม" จึงเป็นส่วนสำคัญที่จะขาดไม่ได้สำหรับการจัดการศึกษามานานแล้ว และบุคคลที่มีบทบาทสำคัญในการวางรากฐานให้มี "จริยธรรม" ขึ้นก็คือ เจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรี ซึ่งท่านได้กล่าวถึงความมุ่งหมายของการศึกษาไว้ 5 ประการคือ

1. ความมุ่งหมายในทางอาชีพ
2. ความมุ่งหมายในทางปลูกสติปัญญา
3. ความมุ่งหมายในทางจรรยา
4. ความมุ่งหมายในทางบำรุงร่างกาย
5. ความมุ่งหมายในทางสมาคม²¹

นอกจากเจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรีจะเป็นนักการศึกษาแล้ว ท่านยังเป็นปราชญ์ในการประพันธ์ที่สำคัญคนหนึ่งของไทย ซึ่งในผลงานของท่านจะแฝงไว้ด้วยแนวคิดทางปรัชญาอยู่ด้วย ไม่ว่าจะเป็นแบบเรียนต่าง ๆ เช่น แบบสอนอ่านธรรมจริยา คำประพันธ์ประเภทร้อยแก้ว และ

¹⁹ยูพา นันทะไชย, "จริยธรรมของผู้สอนในมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ตามที่คาดหวังและปฏิบัติจริง," วิทยาสารเกษตรศาสตร์ 10, 2 (ก.ค.-ธ.ค.2532), หน้า 223.

²⁰จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, หลักและพื้นฐานการศึกษาไทย ชุดที่ 1, เอกสารประกอบการสอน (กรุงเทพฯ: ภาควิชาสารัตถศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2535), หน้า 5.

²¹เจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรี, "ปาฐกถาเรื่อง ความมุ่งหมายแห่งการศึกษาสำหรับชาติของสยาม" ใน ทำไมเราจึงต้องเรียนภาษาต่างประเทศ (และเรื่องอื่น ๆ) (ม.ป.ท., 2464), หน้า 24-32.

ร้อยกรอง บทละคร ตลอดจนถึงบทความต่าง ๆ ในส่วนที่เกี่ยวกับการศึกษาแนวทางในการเขียนของท่านได้แสดงทัศนะที่กระตุ้นให้ผู้อ่านมีอุดมคติประจักษ์ในคุณค่าของชีวิต และคุณประโยชน์ของการศึกษา ตลอดจนส่งเสริมศีลธรรมจรรยา²²

ช่วงเวลาระหว่าง พ.ศ.2442 - พ.ศ.2454 ท่านได้รับราชการและทำงานด้านการศึกษาอย่างกว้างขวาง เช่น การเป็นผู้ช่วยหัวหน้ากองตรวจ วางระเบียบตรวจโรงเรียน และสอบไล่ตามวิธีใหม่ เป็นปลัดกรมแบบเรียน เจ้ากรมราชบัณฑิต เป็นเจ้ากรมตรวจ ได้เริ่มวางชั้นหลักสูตรและจัดการโรงเรียนตามแผนการศึกษาอย่างใหม่ ที่สำคัญยิ่ง คือ ท่านได้นำแนวความคิดจากการศึกษาดูงานในประเทศญี่ปุ่น มาเสนอแนวทางการจัดแผนการศึกษาต่อกระทรวงธรรมการ

เจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรี ได้มีบทบาทเด่นในการจัด และการเสนอความคิดทางการศึกษามาตั้งแต่เริ่มรับราชการใน พ.ศ.2435 ซึ่งเป็นรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ท่านได้ดำรงตำแหน่งเสนาบดีกระทรวงธรรมการเมื่อ พ.ศ.2459 จนถึง พ.ศ.2469 และแม้จะออกจากราชการแล้ว เจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรีก็ได้เขียนบทความ และบทประพันธ์ แสดงความคิดเห็นทางการศึกษาอยู่ตลอดเวลา ท่านเป็นนักอ่าน ผู้รู้ติดตามข่าวเหตุการณ์ในสังคม และเป็นนักเขียน ความคิดทางการศึกษาที่ท่านเสนอจึงมีความทันสมัย และมุ่งเน้นวิธีการใช้การศึกษาเพื่อการพัฒนาศักยภาพของมนุษย์และพัฒนาประเทศชาติ²³

จะเห็นเกี่ยวกับทัศนะด้านการสอน ท่านเน้นเรื่องหลักสูตร และเรื่องคุณธรรมเป็นหลักใหญ่ ทั้งนี้จะสังเกตเห็นแนวคิดของท่านในด้านการจัดการศึกษาที่ต้องการให้ผู้เรียนเลือกเรียนตามความถนัด และกำลังความสามารถในการเรียนทั้งด้านสติปัญญา กำลังทรัพย์ และเป้าหมายในชีวิต เพื่อจะนำไปใช้ประโยชน์ในการประกอบอาชีพเมื่อเรียนจบแล้ว ในบทประพันธ์เรื่อง "เสก" ท่านกล่าวไว้ว่า

²²อัจฉรา ชีวพันธ์, รายงานผลการวิจัย : แนวคิดทางการศึกษาของเจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรี (กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2525), หน้า 5, 15.

²³สุมน อมรวิวัฒน์ และคณะ, รายงานการวิจัย เรื่อง ปรัชญาสยาม : บทวิเคราะห์ด้านการศึกษา (กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2534), หน้า 422.

ขอมนุษย์ยืนอยู่คู่กับโลก	เป็นจอมรักประจำยุคทุกสมัย
ขอกำเนิดเลิศมนุษย์ชุดต่อไป	ได้อาศัยศุภฤกษ์ครโลกมาตา
ขอเธอรับหน้าที่พลีชีพ	ให้โลกรีบจาเจริญเดินก้าวหน้า
ด้วยพันธุ์ดีมีคุณะวิชา	ศีลธรรม โสภา สารพัด...

เป็นทัศนะที่ท่านได้ให้ไว้ในเรื่องความเป็นพลเมืองดี โดยเน้นเรื่องศีลธรรมเป็นหลัก ในการยึดเหนี่ยวจิตใจ ในการอบรมสั่งสอนวิชาการจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องสอดแทรกจริยธรรม เข้าไปด้วย ปัจจุบันมีการรณรงค์เรื่อง "ความรู้คู่คุณธรรม" กันอย่างมากมาย ซึ่งนับได้ว่าแนวคิดของเจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรี มิได้เสื่อมสลายไปตามกาลเวลาเลย หากยังคงปรากฏอยู่ และ ได้เป็นแนวทางการคิดที่ดียิ่งโดยตลอดมา²⁴

เจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรี มีความคิดต่อการศึกษาในลักษณะบูรณาการ กล่าวคือการศึกษา มิใช่เป็นเพียงการอ่านเขียนเรียนหนังสือเท่านั้น หากแต่ต้องเป็นการฝึกหัดด้านงานอาชีพ การอบรมจิตใจและคุณธรรม และการพัฒนาสุขภาพทั้งทางกาย และจิตใจท่านสนใจงานด้านการ กีฬา การสั่งสอนธรรมจริยาและการสร้างนิสัยรักการทำงาน เพื่อการพึ่งตนเอง การฝึกหัดอบรม เยาวชนให้พัฒนาทุกด้านอย่างผสมกลมกลืนกันเช่นนี้เป็นการศึกษาที่แท้ ดังจะขอยกตัวอย่างความคิดของท่านต่อไปนี้

การจัดการศึกษาต้องจัดเพื่อพัฒนามนุษย์ทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ คุณธรรม พร้อมกับ การพัฒนาเศรษฐกิจ วิทยาศาสตร์ และสังคม

... กายอาศัยใจครองเป็นของแน่	ใจแล้วแต่ธรรมะจะแต่งให้
ความเจริญปัจจุบันนั้นเนื่องใน	ส่วนวัตถุเป็นใหญ่กว่าส่วนนาม
เศรษฐกิจยังกลัวตัวกิเลส	จึงอาเพศทุกข์ภัยให้สาสาม
ต่อไปนีชอบที่พยายาม	ให้เจื่อนงามทางธรรมประจำใจ

²⁴อาทไพพวรรณ พิพัฒน์วัฒนารมย์, "เจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรีกับทัศนะในการพัฒนา การศึกษา" ใน 60 ปี สตรีจุลนาถ, หน้า 32-33.

พื้นพิภพวิทยาศาสตร์อาณาจักร

แก้ไขทางเศรษฐกิจกันเสียไหม

สองแนวนี้ที่น่าที่ค้นคว้าไป

จนลุลชัยเพชฌัญชิตโลกศรียารย... 25

ดังนั้นการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับแนวคิดในการปลูกฝังจริยธรรมของเจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรี ผู้วิจัยคิดว่าเป็นสิ่งที่ควรนำมาศึกษา ทั้งนี้จะเห็นว่าท่านเป็นบุคคลที่มีบทบาทสำคัญในการวางรากฐานให้มี "จริยธรรม" ขึ้นมาในแผนการศึกษาแห่งชาติและเป็นผู้ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาของชาติมาตลอด ตั้งแต่เริ่มรับราชการในกระทรวงธรรมการ อีกทั้งได้ทราบถึงความคิดที่ลึกซึ้งที่สะท้อนออกมาให้เห็นในรูปของการให้การศึกษ เช่น แบบเรียนต่าง ๆ บทประพันธ์ต่าง ๆ และบทความต่าง ๆ ที่เป็นผลงานของท่าน

จากการที่ผู้วิจัยได้ศึกษานเบื้องต้น พบว่า ได้มีผู้ทำการวิจัยผลงานและแนวคิดทางการศึกษาของเจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรีไว้บ้างแล้ว ได้แก่

จินดาศิริ เทียมเดช ได้วิเคราะห์บทร้อยกรองเจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรี เมื่อปี พ.ศ. 2524

อัจฉรา ชิวพันธ์ ได้ศึกษาแนวความคิดด้านการศึกษาของเจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรี เมื่อปี พ.ศ. 2525

✓ สิริ พุทรมาส ได้ศึกษาแนวความคิดทางด้านการเมือง และการศึกษากับบทบาททางการศึกษาของเจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรี เมื่อปี พ.ศ. 2529

วิโรจน์ วงษ์ทน ได้ศึกษาแนวคิดและผลงานของเจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรี ที่เกี่ยวข้องกับการพลศึกษาและการกีฬา เมื่อปี พ.ศ. 2530

วาสนา รัตนมิ่ง ได้วิเคราะห์บทความของเจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรี เมื่อปี พ.ศ. 2534

สำหรับในส่วนของผู้วิจัยมีความสนใจในอีกแง่มุมหนึ่ง นอกเหนือจากเนื้อหาสาระที่ทั้ง 5 ท่าน ได้ทำการศึกษามาแล้ว และในส่วนนี้ยังไม่มีผู้ใดศึกษาโดยตรง โดยผู้วิจัยจะศึกษาถึง

25 สมน อมรวิวัฒน์ และคณะ, รายงานการวิจัย เรื่อง บริษัทยาสยาม :

บทวิเคราะห์ด้านการศึกษา (กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2534), หน้า 422, 432.

แนวคิดทางจริยธรรม และแนวคิดเกี่ยวกับการปลูกฝังจริยธรรมที่ปรากฏในผลงานด้านต่าง ๆ ของเจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรี ที่ท่านเห็นว่าเหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพบริบทต่าง ๆ ของสังคมในขณะนั้น รวมทั้งสภาพการณ์ต่าง ๆ ที่ส่งผลต่อแนวความคิดของท่าน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวคิดทางจริยธรรมของเจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรี
2. เพื่อศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับวิธีการปลูกฝังจริยธรรมของเจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรี

ขอบเขตของการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งศึกษาแนวคิดในการปลูกฝังจริยธรรมของเจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรี โดยจะศึกษาถึงแนวคิดทางจริยธรรม และแนวคิดเกี่ยวกับวิธีการปลูกฝังจริยธรรมของเจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรี ซึ่งในการศึกษาและวิเคราะห์แนวคิดดังกล่าวข้างต้นจะวิเคราะห์จากเอกสารข้อมูลที่เป็นเอกสารชั้นต้น ที่ปรากฏในผลงานด้านต่าง ๆ ของท่าน ที่ใช้นามแฝงว่า "ครูเทพ" และในนาม "เจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรี" เท่านั้น ซึ่งจะเป็นผลงานของท่านในช่วงระหว่าง พ.ศ. 2435-2485 รวมทั้งจะศึกษาสภาพการณ์ต่าง ๆ ที่ก่อให้เกิดแนวคิดในการปลูกฝังจริยธรรม โดยจะศึกษาทั้งเอกสารชั้นต้นทั่วไป ในสมัยรัชกาลที่ 5 ถึงรัชกาลที่ 7 และเอกสารชั้นรองที่เกี่ยวข้องกับท่าน

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

เจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรี หมายถึง นายสนั่น เทพหัสดิน ณ อยุธยา ซึ่งใช้นามแฝงในการประพันธ์บทร้อยแก้ว และร้อยกรองว่า "ครูเทพ"

แนวคิดทางจริยธรรม หมายถึง ความคิดหรือความเชื่อเกี่ยวกับแนวทางการประพฤติที่พึงามถูกต้องเหมาะสม มีคุณธรรมที่เป็นแบบแผน ซึ่งสังคมยอมรับเป็นข้อประพฤติตามกฎศีลธรรม และมุ่งหวังให้สมาชิกของสังคมปฏิบัติ

แนวคิดเกี่ยวกับวิธีการปลูกฝัง- หมายถึง ความคิด หรือความเชื่อเกี่ยวกับวิธีการโดย
จริยธรรม ใช้ลักษณะคำกล่าวเพื่อให้บุคคลมีความประ-
พติดอยู่ในศีลธรรมจรรยาอันดีงาม ตลอดจน
ถึงการประพฤติตัวเป็นพลเมืองดีรักประเทศ
ชาติของตน

กรอบแนวคิดในการวิเคราะห์

การศึกษาและวิเคราะห์แนวคิดในการปลูกฝังจริยธรรมของเจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรี
นั้น ผู้วิจัยมุ่งศึกษาว่า

1. จริยธรรมที่เจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรีใช้สำหรับการปลูกฝังนั้น มีจริยธรรมใดบ้าง
2. การปลูกฝังจริยธรรมของเจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรี สำหรับในโรงเรียนท่านได้
ใช้วิธีการอย่างไรบ้าง และนอกโรงเรียนท่านได้ใช้วิธีการอย่างไรบ้าง

ก่อนจะศึกษาหรือวิเคราะห์แนวคิดของเจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรี ในเรื่องดังกล่าว
ข้างต้น จำเป็นต้องกล่าวถึงชีวประวัติและภูมิหลังของท่าน อาทิเช่น ประวัติครอบครัวของท่าน
การศึกษา การปฏิบัติราชการและการทำงาน ผลงานด้านต่าง ๆ ของท่าน รวมทั้งศึกษาสภาพ
การณ์ต่าง ๆ ที่ก่อให้เกิดแนวคิดในการปลูกฝังจริยธรรม ซึ่งได้แก่

1. สภาพพื้นฐานทางด้านครอบครัว ได้แก่
  - การอบรมเลี้ยงดู
  - การศึกษา
  - การอุปสมบท
  - ลักษณะนิสัย
2. สภาพพื้นฐานทางสังคม ได้แก่
  - ด้านเศรษฐกิจ
  - ด้านสังคมและวัฒนธรรม
  - ด้านการเมืองการปกครอง

เพื่อเป็นส่วนประกอบ หรือเป็นข้อมูลพื้นฐานอันจะนำไปสู่ความเข้าใจ และมองเห็นแนวคิดทาง จริยธรรมของท่านอย่างชัดเจนมากขึ้น และเป็นแนวทางนำไปสู่การศึกษาและวิเคราะห์แนวคิด ในการปลูกฝังจริยธรรมของท่าน

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่องนี้มุ่งศึกษาค้นคว้าข้อมูลที่เป็นข้อเท็จจริง (Empirical Data) ใช้วิธีวิจัยเชิงประวัติศาสตร์ (Historical Research) โดยเป็นการวิจัยจากเอกสาร (Documentary Research) ทั้งเอกสารชั้นต้น (Primary Sources) และเอกสารชั้นรอง (Secondary Sources) เพื่อศึกษาวิเคราะห์ และตีความเอกสารต่าง ๆ แล้วเรียบเรียง เขียนในลักษณะแบบการพรรณนา และแบบการวิเคราะห์ (Descriptive and Analytical) โดยมีขั้นตอนดังนี้

1. ค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องจากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ ซึ่งแบ่ง ประเภทข้อมูลดังนี้ คือ

1.1 เอกสารชั้นต้น (Primary Sources) หมายถึง เอกสารในรัชกาลที่ 5 เอกสารในรัชกาลที่ 6 เอกสารในรัชกาลที่ 7 เอกสารกระทรวงศึกษาธิการ เอกสารสำนัก นายกรัฐมนตรี เอกสารโต้ตอบของบุคคลร่วมสมัย ผลงานด้านการศึกษา ได้แก่

- โครงการศึกษา (ร.ศ.129)
- รายงานนายสนั่น เรื่องการตรวจการศึกษาในประเทศอินเดีย (ร.ศ.117)
- รายงานของหลวงไพศาลศิลปศาสตร์ เรื่องการศึกษาแห่งประเทศญี่ปุ่น (ร.ศ. 121)
- พระบรมราชบายการเล่าเรียนเมืองเชียงใหม่เรื่อง หลักสูตรมูลศึกษา (ร.ศ.124)
- ประมวลศึกษา ภาค 2 หลักสูตรสามัญศึกษา (พ.ศ.2467)
- บุคคลตั้งตนเป็นผู้วิเศษ (พ.ศ.2473)
- พระราชบัญญัติประถมศึกษา
- ข้อบังคับการแข่งขันฟุตบอลของกรมศึกษาธิการ

- ขอนายสนั่นเป็นครูผู้ช่วย แลขอรูปภาพแผนที่สำหรับนักเรียนขอตั้งหอสมุดที่โรงเรียนฝักหัดอาจารย์ (ร.ศ.113)
- การค้าด่าน (พ.ศ.2485)

1.2 เอกสารชั้นต้นที่เป็นผลงานการประพันธ์ประเภทร้อยกรอง และร้อยแก้ว ซึ่งเป็นผลงานที่กล่าวถึงจริยธรรมโดยตรง และที่เกี่ยวข้องกับจริยธรรม ได้แก่

- ตำราและแบบเรียนต่าง ๆ เช่น แบบสอนอ่านธรรมจริยา แบบสอนอ่านาหม่ม เป็นต้น
- บทประพันธ์ประเภทร้อยกรอง เช่น โคลงกลอนของ ครูเทพ เล่ม 1 เล่ม 2 และที่ปรากฏในเอกสารอื่น ๆ เป็นต้น
- บทประพันธ์ประเภทร้อยแก้ว เช่น ความเรียงเรื่องต่าง ๆ ของครูเทพ ทาไมเราจึงต้องเรียนภาษาต่างประเทศ (และเรื่องอื่น ๆ) และที่ปรากฏในเอกสารอื่น ๆ เป็นต้น
- การแสดงปาฐกถาแก่ครู นักเรียน และประชาชน
- คำกล่าวในโอกาสหรือพิธีต่าง ๆ
- คำสั่ง ข่าว ระเบียบต่าง ๆ ของกระทรวง
- คำสนทนาทางวิทยุกระจายเสียง

1.3 เอกสารชั้นรอง (Secondary Sources) ได้แก่ หนังสือ งานวิจัยและวิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้อง

2. เอกสารชั้นต้นและชั้นรอง ศึกษาค้นคว้าจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

- 2.1 หอสมุดแห่งชาติ กรมศิลปากร
- 2.2 หอจดหมายเหตุแห่งชาติ กรมศิลปากร
- 2.3 ห้องสมุดกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ
- 2.4 ห้องสมุดกรมการฝึกหัดครู
- 2.5 ห้องสมุดคุรุสภา
- 2.6 ห้องสมุดมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร
- 2.7 ห้องสมุดคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- 2.8 ห้องสมุดคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

2.9 หอสมุดกลาง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

2.10 ห้องสมุด สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ

2.11 ห้องสมุดสภาการศึกษา มหามกุฏราชวิทยาลัย

2.12 โรงเรียนสตรีจุลนาค

3. ขั้นตอนการรวบรวมข้อมูล

3.1 ศึกษาและรวบรวมชีวประวัติ และผลงานด้านต่าง ๆ ของท่าน จากหนังสือ งานวิจัย และวิทยานิพนธ์ ที่มีผู้กล่าวถึงเรื่องราวของท่าน ทั้งชีวประวัติและผลงานต่าง ๆ ของท่าน โดยเฉพาะผลงานทางด้านจริยธรรม และที่เกี่ยวข้องกับจริยธรรม

3.2 ศึกษาสภาพเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม การเมืองจากหนังสือ งานวิจัย และวิทยานิพนธ์ เพื่อเป็นข้อมูลประกอบการศึกษาและวิเคราะห์ที่มาของแนวคิดในการปลูกฝังจริยธรรมของเจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรี

3.3 ศึกษาเอกสารชั้นต้น เพื่อดูสภาพบริบทต่าง ๆ ทางสังคม และผลงานทางด้านการศึกษาของท่าน โดยศึกษาจากเอกสารในสมัยรัชกาลที่ 5 เอกสารรัชกาลที่ 6 เอกสารรัชกาลที่ 7 เอกสารกระทรวงศึกษาธิการ เอกสารสำนักนายกรัฐมนตรี เอกสารโต้ตอบของบุคคลร่วมสมัย เพื่อนำมาเป็นข้อมูลประกอบการศึกษาและวิเคราะห์สภาพการณ์ที่มีผลต่อแนวคิดในการปลูกฝังจริยธรรมของเจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรี

3.4 ศึกษาและรวบรวมผลงานทางด้านจริยธรรม และผลงานที่เกี่ยวข้องกับจริยธรรม เพื่อนำมาวิเคราะห์และตีความแนวคิดทางจริยธรรม และแนวคิดเกี่ยวกับการปลูกฝังจริยธรรมของเจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรี

ทั้งนี้เอกสารชั้นต้น ในข้อ 3.3 ส่วนหนึ่งจะใช้ประกอบการศึกษาชีวประวัติ และเป็นข้อมูลประกอบการวิเคราะห์เฉพาะสภาพการณ์ต่าง ๆ ที่มีผลต่อแนวคิดในการปลูกฝังจริยธรรม แต่ส่วนใหญ่มุ่งเน้นใช้เอกสารชั้นต้นที่เป็นผลงานด้านต่าง ๆ ของท่าน ที่เกี่ยวกับจริยธรรม (ผลงานด้านต่าง ๆ ของท่าน รายละเอียดจะอยู่ใน บทที่ 2 ตอนที่ 2)

4. เกณฑ์การเลือก/วิเคราะห์และตรวจสอบข้อมูล

4.1 ศึกษาจริยธรรมจากเอกสารชั้นรอง โดยการศึกษาจากหนังสือ งานวิจัย และวิทยานิพนธ์ที่มีนักการศึกษา และผู้ทรงคุณวุฒิได้กล่าวถึง ความหมายของจริยธรรมและจริยธรรมต่าง ๆ โดยผู้วิจัยนำมาศึกษาและทำความเข้าใจ เพื่อใช้เป็นแนวทางในการวิเคราะห์แนวคิดทางจริยธรรมของเจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรี

4.2 ศึกษาจากเอกสารที่เป็นผลงานของท่าน ที่ได้จากการค้นหาและรวบรวม นามานิจารณาผลงานด้านจริยธรรม และผลงานที่เกี่ยวข้องกับจริยธรรม ใ้ดใช้การพิจารณาจาก ข้อความหรือคำกล่าวของท่านที่ปรากฏในผลงานนั้น ๆ

4.3 นำข้อความหรือคำกล่าวต่าง ๆ ทางด้านจริยธรรมและที่เกี่ยวข้องกับจริยธรรม มาประมวล จัดเป็นกรอบในการศึกษาและวิเคราะห์ ใ้ดใช้หลักเกณฑ์จากคำกล่าวของท่าน ที่ ปรากฏในแบบสอนอ่านธรรมจริยา มากำหนดเป็น 3 หัวข้อหลักในการวิเคราะห์แนวคิดทางจริย- ธรรมของท่าน ได้แก่ จริยธรรมที่เกี่ยวกับตนเอง จริยธรรมที่เกี่ยวกับผู้อื่น และจริยธรรมที่ เกี่ยวกับชาติ ศาสนาและพระมหากษัตริย์ ซึ่งจริยธรรมต่าง ๆ ที่ปรากฏใน 3 หัวข้อนั้น ได้จาก การประมวลจากเอกสารต่าง ๆ เช่น แบบสอนอ่านธรรมจริยา ุ้ดลองกลอนของครูเทพ บท ประพันธ์บางเรื่องของครูเทพ เป็นต้น

4.4 การวิเคราะห์แนวคิดของท่านนั้น จะใ้ดใช้การวิเคราะห์และตีความจากคำ กล่าวของท่านที่ปรากฏในผลงานด้านจริยธรรม และผลงานทั่วไปที่เกี่ยวข้องกับจริยธรรม

4.5 การตรวจสอบข้อมูล ใ้ดใช้วิธีการโดยมีอาจารย์ที่ปรึกษาเป็นผู้ตรวจสอบ

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้ทราบแนวคิด และผลงานของเจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรีที่เกี่ยวข้องกับการ ปลุกฝังจริยธรรม
2. เพื่อเป็นประโยชน์ต่อผู้ที่ใ้ดศึกษาค้นคว้าแนวคิด และผลงานของท่าน ในด้านอื่น ๆ นอกเหนือจากที่มีผู้ศึกษาไว้แล้ว
3. เพื่อเป็นประโยชน์ต่อนักการศึกษาหรือผู้ที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องในการวางหลักเกณฑ์ใ้ด เหมาะสมกับสภาพสังคมปัจจุบัน และอนาคตต่อไป